

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИН- НОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Збірник наукових статей
Випуск XX

м. Івано-Франківськ, 2008

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

УДК 349.6

У юридичній літературі та чинному законодавстві України немає визначення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції. Метою даної статті є проаналізувати наявні в науковій літературі та чинному законодавстві положення про екологічну безпеку сільськогосподарської продукції та сформулювати визначення та ознаки останньої.

В п.1 ст.1 Закону України «Про захист прав споживачів» у редакції від 1 грудня 2005 року [8] дається загальне визначення безпеки продукції. У ст.1 Закону України «Про якість та безпечність харчових продуктів» визначено поняття якості сільськогосподарської продукції, а також безпечності харчових продуктів [6]. Названий Закон у ст. 1 вводить нове для українського законодавства поняття непридатного («едалтерованого») харчового продукту, перелічуючи ознаки, які фактично виступають ознаками безпечності харчового продукту. Окремі вчені, зокрема, В. Шкаберін, не розмежовують поняття «безпеки» та «безпечності» сільськогосподарської продукції, використовуючи то одне, то інше в єдиному контексті [9, с.246-251], що не зовсім правильно, оскільки екологічна безпека сільськогосподарської продукції виступає одним із видів екологічної безпеки та включає такі показники, як безпечність, екологічна чистота і якість продукції. В свою чергу безпечність продукції виступає одним із показників якості сільськогосподарської продукції [1, с.255], [3, с.22-15].

На нашу думку, коли йдеться про стан захищеності її від усіх наявних екологічних ризиків та відповідність критеріям якості, безпечності та екологічної чистоти слід застосовувати термін «екологічна безпека сільськогосподарської продукції». Підтверджують правильність такого підходу позиції науковців А.П. Гетьмана та В.З. Янчука, [2, с.217-241], а також О.М. Пашенка [5, с.407-412]. На думку Р.С. Ярандайкіна, до поняття якості сільськогосподарської продукції входять такі показники як екологічна безпека та екологічна чистота продукції. Причому вчений розмежовує екологічну безпеку та чистоту сільськогосподарської продукції за рядом ознак [10, с.4]. На нашу думку, з цим твердженням слід погодитись у тій частині, яка пропонує розділяти екологічно безпечну і екологічно чисту продукцію, але щодо критеріїв такого поділу є певні зауваження. І екологічно чиста, і екологічно безпечна продукція повинна відповідати медико-біологічним нормативам, ветеринарним та санітар-

ним вимогам, стандартам та технічним регламентам у цій сфері, а також не шкодити життю та здоров'ю людини, в тому числі не спричиняти канцерогенних, мутагенних та інших негативних змін у функціонуванні людського організму. Крім того, здатність екологічно чистої продукції зміцнювати організм людини як критерій її екологічної чистоти викликає певні сумніви, адже терміни «екологічно чиста» та «лікувальна» продукція не є синонімами і не можуть вживатись у такому розумінні без позитивних науково-медичних досліджень у цій сфері. Наприклад, В.І. Смоляр вважає, що можливим є негативний вплив на здоров'я людини і змінених характеристик самих продуктів харчування [4, с.28]. Тому основним критерієм поділу сільськогосподарської продукції на екологічно чисту та екологічно безпечну доцільно вважати процес виробництва такої продукції. Також слід зауважити, що екологічна безпечність, екологічна чистота та якість продукції, на нашу думку, виступають показниками екологічної безпеки продукції, оскільки екологічна безпека в цьому розумінні є ширшим за змістом поняттям, ніж якість продукції. Це зрозуміло також із того, що чинне законодавство встановлює тільки мінімальні специфікації якості продукції - органолептичні, хімічні, фізичні та біологічні характеристики придатності продукту до споживання та варіанти можливої поведінки споживачів у разі придбання продукції неналежної якості, а основну увагу спрямовує на забезпечення екологічної безпеки продукції у розділі II Закону «Про безпечність та якість харчових продуктів» та встановлює більш жорсткі вимоги для виробників продукції чи у випадку виявлення факту, що продукція становить небезпеку для життя чи здоров'я споживачів (ст.14 та 15 Закону України «Про захист прав споживачів»). Екологічна безпека та якість продукції мають забезпечуватись та регулюватись правом у нерозривній єдності, що на сьогодні повною мірою відображено тільки в Законі України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» від 14 січня 2000 року №1393-IV [7].

На нашу думку, виходячи із досліджених визначень екологічної безпеки, екологічна безпека сільськогосподарської продукції – це окремий міжгалузевий інститут права екологічної безпеки та законодавства, який має своїм об'єктом здоров'я людини – кінцевого споживача такої продукції, предметом – сільськогосподарську продукцію та характеризується таким сприятливим станом розвитку суспільних відносин у галузі АПК і охорони навколишнього природного середовища, при якому державою через діяльність спеціально створених органів влади та фізичними і юридичними особами – виробниками сільськогосподарської про-

дукції забезпечується здійснення закріплених чинним законодавством санітарних та ветеринарних заходів і вимог обов'язкових індикаторів та параметрів безпеки, процедур підтвердження відповідності, сертифікації й маркування та інших спеціальних заходів для попередження та усунення можливих шкідливих наслідків виникнення екологічних ризиків життю і здоров'ю громадян внаслідок виробництва, реалізації, переробки і споживання небезпечної сільськогосподарської продукції.

Звідси випливають і ознаки екологічної безпеки сільськогосподарської продукції: 1. Співвідноситься з екологічною безпекою як часткове і ціле. 2. Характеризується міжгалузевим нормативно-правовим забезпеченням. 3. Об'єктом екологічної безпеки сільськогосподарської продукції є здоров'я людини-споживача, а предметом – сільськогосподарська продукція. 4. Суб'єктами екологічної безпеки сільськогосподарської продукції виступають як держава, так і фізичні та юридичні особи – виробники, переробники та реалізатори сільськогосподарської продукції. 5. Держава створює спеціально уповноважені органи для контролю за забезпеченням безпеки сільськогосподарської продукції та делегує відповідні повноваження уже діючим державним органам влади, основною метою яких не є забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції. 6. Екологічна безпека сільськогосподарської продукції забезпечується шляхом правового закріплення та реалізації системи соціально-економічних, організаційних, економічних та інших заходів, які базуються на наукових дослідженнях впливу та можливих шкідливих наслідків застосування нових наукових технологій в агропромисловому комплексі. 7. Забезпечення екологічної безпеки здійснюється на всіх етапах її виробництва та використання. 8. До категорії «небезпечна» сільськогосподарська продукція зараховуємо продукцію, яка не відповідає встановленим вимогам безпечності і якості. Якість, екологічні безпечність та чистота сільськогосподарської продукції – основні показники безпеки такої продукції. 9. Потенційні екологічні ризики екологічній безпеці сільськогосподарської продукції носять антропогенний характер, і в силу своєї природи можуть та повинні бути керованими і зведеними до рівня прийнятних.

1. Аграрне право України: підруч. / [Янчук В. З., Андрійцев В. І., Бичкова Ц. В. та ін.]; В.З. Янчук (ред.). — К.: Юрінком, 1996. — 560с.
2. Гетьман А.П. Порадник керівника сільськогосподарського підприємства / А.П. Гетьман, В.З. Янчук. —К.: Юрінком Інтер, 2005. — 624с.
3. Ковальчук Т.Г. Екологічна безпека продуктів харчування: поняття та зміст / Т.Г.Ковальчук // Право України. — 1997. — №
4. Смоляр В.І. Сучасні досягнення харчової токсикології : / В.І.Смоляр // Проблеми сучасної токсикології. — 2004 . — №2.

5. Пашенко О.М. Правове забезпечення якості сільськогосподарської продукції // Аграрне право України: [Багай Н.О., Бондар Л.О., Гуревський В.К. та ін.] / За ред. Погрібного О.О. – К.: Істина, 2007. – 445с.
6. Про безпечність та якість харчових продуктів : закон України від 06 вересня 2005 року № 771-97/ВР // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 50. – Ст.533; [зі змінами, внесеними Законом України від 31 травня 2007 р. №1104-16] // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №35. – Ст.485.
7. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: закон України від 14 січня 2000 року №1393-IV [зі змінами, внесеними Законом України № 762-IV від 15 травня 2003 року] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №30. – Ст.247.
8. Про захист прав споживачів : закон України від 1 грудня 2005 року №3161-IV// Відомості Верховної Ради України . – 2006. – №7. – Ст.84.
9. Шкаберін В. Регулювання безпеки продовольчої продукції / В. Шкаберін // Вісник національної академії державного управління. – 2005. – №4.
10. Ярандайкин Р.С. Организационно-правовые проблемы производства и реализации экологически чистой сельскохозяйственной продукции : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06. „Земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право” / Р.С. Ярандайкин. – М., 1999. – 37с.

Romanko S.M.

The Notion and features of agricultural products' ecological safety

This article is dedicated to the problems of the ecological safety definition of the agricultural products. The author analyzes the existing law and theory in this sphere and purposes to create a new notion and features of ecological safety of the agricultural products.

Key words: quality, ecological safety of agricultural products.